

Er is nog hoop voor opvoeder

Kinderen grootbrengen lijkt moeilijker dan ooit, maar ondoenlijk is het niet. Nogal wat vragen zijn van alle tijden, betoogt Tom Kroon, een van de twee auteurs van ‘Grote pedagogen in klein bestek’, en daarmee ook de antwoorden » Linda Huijsmans

Opvoeden wordt er inderdaad niet gemakkelijker op, maar we moeten het niet overdrijven, vindt Tom Kroon. De historisch en wijsgerig pedagoog is zelf inmiddels met pensioen en kan terugzien op een lange onderwijs carrière. Hij stond voor de klas op basisscholen, gaf wis- en natuurkunde aan middelbare scholieren, studeerde pedagogiek en ontwikkelde lesmethoden over normen en waarden, lang voordat die termen tot het dagelijkse spraakgebruik gingen behoren. ‘De samenleving verandert. Kinderen krijgen te maken met andere culturen, het enorme aanbod aan materiële spullen dat we in het Westen hebben, de verleidingen waar ze elke dag aan blootstaan. Daar moet je als opvoeder een antwoord op vinden. Maar op essentiële vragen blijken ook heel oude filosofen nog verrassend actuele antwoorden te kunnen geven.’

Grote pedagogen in klein bestek biedt een overzicht van ideeën en opvattingen over opvoeden en onderwijzen die pedagogen door de eeuwen heen hebben beziggehouden. Als redacteur van het vakblad Pedagogiek in Praktijk Magazine plaatste Kroon een reeks historische biografieën van pedagogen die in zijn ogen en die van zijn collega’s interessant genoeg zijn om kennis van te nemen. Toen hij en collega Bas Levering het idee hadden gelanceerd een boek met die portretten te maken, startte de zoektocht naar wie er wel en wie niet in moesten komen en waarom.

‘Ons belangrijkste criterium werd dat de betrokken pedagoog een bekende naam is in de beroepsgroep, of dat in onze ogen zou moeten zijn. Bijvoorbeeld omdat hij of zij revolutionaire veranderingen hebben doorgevoerd die we nu normaal vinden. Neem Cornelis van Koetsveld, die in 1855 als eerste bedacht dat ook verstandelijk gehandicapten naar school moesten kunnen. Of kijk naar Comenius, die voor het eerst op het idee kwam om illustraties op te nemen in een boek voor kinderen, omdat hij ervan overtuigd was dat kinderen de leerstof dan beter en sneller zouden begrijpen. Probeer je nu eens een schoolboek zonder plaatjes voor te stellen!’ Een ook voor Kroon nieuwe naam is die van de Hongaarse Emmi Pikler. ‘Zij breekt een lans voor meer aandacht tijdens de lichamelijke verzorging van kleine kinderen. Fysiek contact, rust en intimiteit zag zij als voorwaarde voor een goede opvoeding. Dat

klinkt weer revolutionair in deze drukke tijd.’ Natuurlijk zijn ook portretten opgenomen van bedenkers van revolutionaire onderwijs methodes zoals Maria Montessori en Rudolf Steiner. Maar er ontbreken om praktische redenen eveneens namen die er wel in hadden moeten staan, zegt Kroon. ‘Alice Miller bijvoorbeeld. Zij schreef het boek *Het drama van het begaafde kind*, dat nog steeds goed wordt verkocht en waarin ze pleit voor een opvoedingsvrije ouder-kindrelatie.’

Idealisme was ook een sterke drijfveer van de samenstellers van *Grote pedagogen in klein bestek*. Kroon: ‘Ik vind het belangrijk dat iedereen zich realiseert dat we niet in een vacuüm leven. Dingen die we nu heel normaal vinden, zijn er niet altijd al geweest. Er was een tijd waarin het heel anders was en er zijn mensen geweest aan wie we nieuwe inzichten en praktijken danken. De onderwijs- en opvoedkundige instellingen en opvattingen die we nu kennen, zijn ooit in het

‘OUDERS LEGGEN TERECHT MEER VERANTWOORDELIJKHEID VOOR OPVOEDEN BIJ SCHOLEN’

verleden door mensen bedacht. Ik vind het belangrijk dat aankomende leerkrachten, maar ook zij die al langer in het vak werkzaam zijn, zich realiseren dat ze in een traditie staan.’

Pedagogische academies zijn erg geïnteresseerd in het boek en een aantal overweegt het historische overzicht als een canon in de lesstof op te nemen. Het mooiste, zegt Kroon, zou het zijn als studenten van nu zich daardoor gaan realiseren dat zij als opvoeder straks niet alleen midden in een lange traditie staan, maar dat ze daar ook zelf invloed op kunnen hebben.

De zesenvertig portretten vallen in twee delen uiteen. Het eerste en grootste deel bevat biografieën van de grondleggers en praktijkmensen van de pedagogiek, onder wie de Nederlanders Theo Thijssen en Kees Boeke, maar ook de legendarische Benjamin Spock. De oudste (11de eeuw) is een islamitisch opvoedkundige, imam Al-Ghazali, de jongste de Braziliaan Paulo Freire, door vriend en vijand als een van de invloedrijkste pedagogen van de 20ste eeuw gezien.

Het tweede deel bevat tien portretten van den-

kers, filosofen en inspiratoren met vernieuwende ideeën over kinderen en de rol van de ouders, variërend van Plato en Mohammed, tot Augustinus tot Erasmus.

De portretten bevatten allemaal een levensbeschrijving plus een schets van de economische en politieke context waarin die pedagoog leefde. Hun ideeën worden omschreven maar de nadruk ligt op de concrete uitwerking ervan in de dagelijkse praktijk. De kern van alle portretten is echter de vraag wat die betreffende pedagoog in deze tijd nog te zeggen heeft. ‘Een oude filosoof als Aristoteles blijkt er opvallend actuele ideeën op na te houden, waar we ook nu nog veel aan hebben’, zegt Kroon. ‘Zo stelt hij zich de vraag welke eigenschappen een mens moet hebben om redelijk, vriendelijk en beschaafd te leven en ook hoe je die bij kinderen kunt ontwikkelen. Die vragen stellen we vandaag de dag ook weer aan elkaar. Bij Aristoteles is de opvoeding een taak waarvoor de hele maatschappij verantwoordelijk is.’

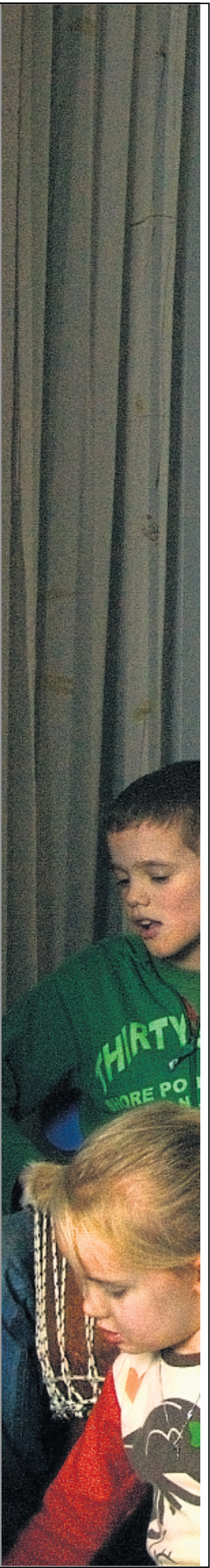
Op de vraag wat hij ervan vindt dat ouders steeds grotere verantwoordelijkheden op het gebied van opvoeden bij de school leggen, zegt Kroon resoluut: ‘Volkomen terecht. Als samenleving verwachten we van ouders dat ze meer gaan werken. Daardoor brengen kinderen meer tijd buitenshuis door, onder toezicht van andere volwassenen en tussen veel meer andere kinderen. De school krijgt dus een belangrijker aandeel in de opvoeding. Die taak mag ze niet ontlopen.’

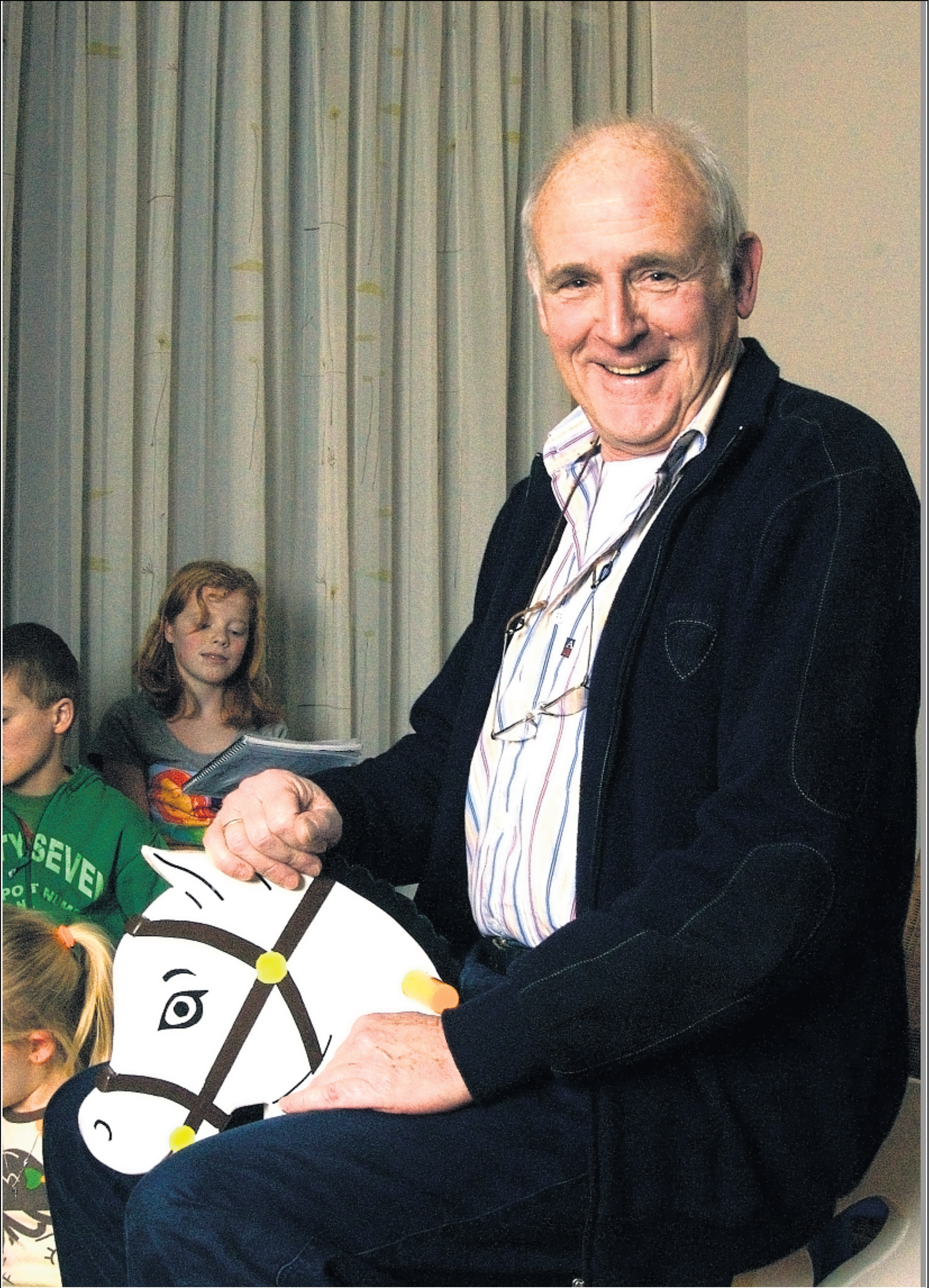
Wel ziet Kroon graag dat ouders zich daar bewust van zouden zijn en dat lieten meespelen bij de schoolkeuze voor hun kinderen. ‘Omgekeerd mogen scholen zelf ook kritischer zijn. Nu staat groei vaak op de eerste plaats en is het motto: hoe meer nieuwe leerlingen, hoe beter. Daardoor krijgen ze ook leerlingen én ouders binnen die ze misschien liever niet hadden gehad.’

Hij ziet steeds vaker vmbo-scholen die streng zijn tegen hun leerlingen. Te laat komen wordt niet getolereerd en als een leerling niet goed functioneert, komt er een maatschappelijkwerker op huisbezoek. ‘Daar zie je dat scholen een deel van de opvoedkundige taak overnemen.’

Zelf stond Kroon jarenlang voor de klas. Terugkijkend op zijn tijd in het basisonderwijs beschrijft hij dat als ‘een fluitje van een cent. De kinderen hadden dezelfde levensbeschouwing als ik en zowel leerlingen als ouders waren veel

FOTO'S: CINDY MARLER

pagina 11, 12-01-2008 © Het Financieel Dagblad

Tom Kroon: ‘Voor ouders met bewuste levensovertuiging is opvoeden makkelijker’

minder assertief. De wil van de meester was wet en daar legde iedereen zich bij neer. Gelukkig is dat veranderd.’

Eerder schreef Tom Kroon de lesmethode *Kinderen en hun morele talenten* over hoe kinderen zich moreel ontwikkelen en hoe je dat als opvoeder kunt ondersteunen. Hij ging scholen langs om zijn boek toe te lichten aan ouders en voor zover hij het nog niet wist, merkte hij daar pas goed dat opvoeden voor veel mensen een worsteling kan zijn. ‘Een steeds groter deel van het leven van kinderen speelt zich buiten het gezichtsveld van de ouders af: school, vriendenkring, internet, tv. Ouders vinden het hierdoor steeds moeilijker hun kind hun eigen normen en waarden mee te geven.’

Tijdens die ouderavonden gaf Kroon hun steeds drie adviezen mee: ‘Probeer je kind goed te leren kennen, zodat je weet wat zijn kwetsbare en sterke kanten zijn; geef je kind veel liefde, maar verwen het niet en wees consequent in de regels die je stelt. Ja is ja, nee is nee. Daarmee maak je duidelijk wat jij goed vindt en waaraan jij waarde hecht.’

Zijn moderne ouders in de war? Zo’n vaart loopt het niet, denkt Kroon. Veruit de meesten weten heel goed wat ze moeten

ouders moeten bewuster nadenken over mee te geven waarden en normen

doen. Wel vinden ouders het steeds moeilijker om wat ze willen goed op hun kinderen over te brengen. ‘Een groot verschil met de tijd waarin ik zelf werd opgevoed, is dat kinderen nu in veel meer diverse situaties belanden en mensen ontmoeten met heel andere waardepatronen. Toen de maatschappij en daarmee ook het onderwijs nog verzuild was, sloot het pedagogisch klimaat op school en in de vriendenkring meestal goed aan bij thuis. Tegenwoordig kiezen ouders vaak de leukste of de dichtstbijzijnde school of die met de beste leerresultaten; daar kan hun kind dan in contact komen met mensen en culturen die over essentiële zaken heel anders denken. Wil je ze toch jouw waarden meegeven, dan moet je daar veel bewuster over nadenken dan vroeger.’

De 20 tot 30 procent van de ouders die wel onzeker is, zijn dan ook volwassenen die vaak zelf niet precies weten wat ze willen en vinden, die zich te snel door de buitenwereld laten leiden, denkt Kroon. ‘Wie een bewuste levensovertuiging heeft, of dat nu een godsdienstige of een humanistische is, heeft het relatief makkelijk. Zolang je bewust nadenkt over wat je zelf goed en belangrijk vindt en wat niet, kun je dat ook op je kinderen overbrengen.’

Naast Aristoteles is de 16de-eeuwse humanist Montaigne een van Kroons favoriete denkers over opvoeding en samenleving. ‘Hij was de eerste die het unieke van elk kind benadrukte. Dat dit inzicht nog niet zo lang geleden is doorgedrongen, geeft aan hoe ver Montaigne zijn tijd vooruit was, meent Kroon. ‘Toen ik begon met lesgeven had ik een klas van 45 kinderen. Ik legde één keer iets uit, liep verder langs de tafeltjes en hielp waar dat nodig was.’ Heimwee naar die tijd heeft hij niet, maar die individuele benadering waar we nu zo van gecharmeerd zijn heeft ook zijn nadelen, vindt Kroon: ‘Het gaat ten koste van het gemeenschapsgevoel, de onderlinge verbondenheid. De nadruk op individuen benadrukt in de eerste plaats de onderlinge verschillen.’

Geraakt is Kroon door de ideeën van Confucius, waarvan de Chinese mentaliteit nog steeds is doordrenkt. ‘In China vielen de borden bij parken me op waarop bezoekers gemaand werden zich fatsoenlijk te gedragen. Dat is in Nederland ondenkbaar. Tegelijkertijd zou het bij ons ook prettiger leven zijn als we meer belang hechtten aan etiquette en een beleefde omgang met elkaar.’

Met de portretten in hun boek hopen Kroon en Levering hun lezers ook te verleiden tot dit soort reflecties op hun vak als pedagoog of de dagelijkse praktijk die ze kennen als leerkracht, hulpverlener, ouder of wetenschapper. ‘In mijn tijd namen we alleen oppervlakkig kennis van enkele Nederlandse en Europese pedagogen. Wij hebben er nu bewust naar gestreefd om ook denkers en filosofen op te nemen en richtinggevers uit andere culturen.’

Jezus kan een inspiratiebron zijn maar ook Mohammed of de Duitse filosoof Friedrich Nietzsche die formuleerde dat het onderwijs zich ook moet uitstrekken naar het vormen van de persoonlijkheid. Zelf twijfelt Kroon niet aan het belang van geschiedenis voor wie het heden wil begrijpen. Pedagogen in opleiding het besef bijbrengen dat alle instellingen waarbinnen ze werken en alle gebruikte methoden ooit zijn bedacht, is een belangrijke doelstelling van het boek. ‘Het verschijnsel opvoeden boeit me. Hoe doen we dat, wat vinden we belangrijk, hoe deed men het vroeger en welke waarden spelen daarbij een rol?’

Dat de wereld in werkelijkheid minder snel verandert dan we geneigd zijn te denken is een van de conclusies die getrokken kunnen worden uit deze pedagogische compilatie van kennis, ideeën en vakmanschap. ■

Grote pedagogen in klein bestek
Tom Kroon & Bas Levering
SWP, 320 blz., €29,90

